

Jiřina Prekopová

Prvoroden dieťa

premedia

Aj z nevtanch hostí môžu
byť vaši najlepši priatelia

premedia

Jiřina Prekopová

Prvoroden dieťa

Z nemeckého originálu *Jirina Prekop: Erstgeborene. Über eine besondere Geschwisterposition* preložila Veronika Bešková

Jiřina Prekopová
PRVORODENÉ DIEŤA

Prvé vydanie
www.premedia.sk

Vydavateľstvo Premedia, Bratislava 2015
Návrh obálky: Martin Mistrík (www.zelenaluka.sk)
Grafická úprava textu: Izabela Koska

Erstgeborene. Über eine besondere Geschwisterposition
by Dr. phil. Jiřina Prekop
Copyright© 2000 by Kösel-Verlag, a division of Verlagsgruppe Random
House GmbH, München, Germany.
Copyright © Jiřina Prekopová, 2000
Preklad © Veronika Bešková, 2015
ISBN 978-80-8159-282-9

Obsah

Predslov.....	7
Prečo existuje tak málo literatúry o prvorodených deťoch?.....	9
Mať súrodencov je výhodou.....	15
Moja sestra a ja.....	18
Prvorodená z pohľadu mladšej sestry.....	18
Ako prijímajú prvorodení mladšieho súrodenca.....	33
Spoveď sestry.....	35
Úloha rodičov.....	44
Tendencia bagatelizovania.....	44
Rodičia nie sú zodpovední za všetko.....	50
Osobitý osud prvorodených.....	56
Prvorodený – privilégium alebo kliatba.....	56
Život prvých nečestne zničený.....	57
Prvorodený je požehnaním.....	60
Prvorodený prináša smolu.....	62
Prvé dieťa rodičia väčšinou nezvládajú s istotou.....	68
Stratené kráľovstvo.....	75

Šance na zvládnutie traumy.....	79
Orálna fáza.....	80
Análna fáza.....	81
Schéma dvoch fáz osobnosti.....	83
Akú úlohu hrá vek dieťa a vekový rozdiel medzi súrodencami.....	86
Max, malý fyzik s autistickými rysmi.....	91
Karolína, problémy s jedlom (bulímia), problematický vzťah k matke.....	101
Možnosti spracovania, keď je vekový rozdiel väčší.....	102
Pán Konrád, otec slúžiaci malému tyranovi.....	106
Hildegarda, milá stará dáma s neustálymi pocitmi viny.....	120
Riešenie kríz podľa pohlavia detí.....	123
Strata prvého miesta.....	123
Marcel – z princa čierna ovca.....	123
Gabriela – v „oidipovskom štvoruholníku“.....	128
Obete systémových prepletencov.....	138
Prečo sa Gabrielina matka musela tak vytrvalo viazať na svojho syna?.....	143
Prvorodený Robin, z ktorého vyrástol nevydarený plejboj.....	144
Bernadetta a jej problematický otcim.....	148
Natália, obeť incestu.....	150
Harry – syn a matka.....	153
Denis, bojovník na otcovej strane.....	154
Katarína, ktorá musela byť rodičom svojich rodičov.....	154
Fabián, nepravý prvorodený.....	156
Odporúčania pre výchovu prvorodených.....	158

Predslov

Ešte pred pár rokmi by som bola túto knihu zrejme napísala z pomsty. A to aj napriek tomu, že moja prvorodená sestra mi nikdy úmyselne neublížila. Skôr sa usilovala byť ku mne dobrá. Moja bolesť pochádzala z presvedčenia, že som bola menej milovaným dieťaťom. Zato však ona nemohla. Ona bola hviezdou a ja som žila v jej tieni. Môj vzťah k nej bol stále trochu napätý, niekedy viac, inokedy menej. Tento vzťah, vždy poznačený trápením, trval viac ako šesťdesiat rokov. Keď nás rozdelila Pražská jar a ja som ušla na Západ, sestra zostala v Prahe a jedenásť rokov sme sa nevideli. Aj neskôr sme sa stretávali sotva raz ročne. Nijako zvlášť ma to nezarmucovalo. Vždy som sa potešila, keď sme sa uvideli, ale... Toto *ale* stálo vždy medzi nami. Z pocitu, že som nebola tak milovaná, sa moja rana znova a znova otvárala a hnis z nej sa premiešaval s pocitom lásky. Odborne sa tomu hovorí emocionálna ambivalencia.

Až krátko pred mojím odchodom do dôchodku sa mi naskytna príležitosť vystavať systém našej pôvodnej rodiny. Ako keby sa odhrnula opona v temnej divadelnej sále, tak sa náhle rozjasnila scéna nášho spoločného života. Odrazu som uvidela situáciu, v ktorej sa ocitla moja sestra ako prvorodené dieťa. Nemohla robiť nič iné, jednoducho musela voči mne stále demonštrovať svoju prevahu. Zachvátila ma teplá vlna súcitu. Odcestovala som za ňou do Prahy a na jej jedálnenskom stole som pomocou šálok a cukorníčiek postavila rodinu našej mamy. Aj ona pochopila, čo sa tu deje. Pocítila moju

PRVORODENÉ DIEŤA

prebudenú lásku a opätovala ju. Jej radosť bola taká veľká, ako keby nebolo existovalo medzi nami šesť desaťročí od cudzenia. Dnes sa teším na jej návštevy a zakaždým dúfam, že zostane čo najdlhšie!

Teraz píšem túto knihu z lásky. Píšem ju pre svoju milovanú sestru, ale aj ako vyznanie lásky pre všetky prvorodené deti. Až teraz dokážem precítiť ich osobitú bolesť.

Prečo existuje tak málo literatúry o prvorodených deťoch?

Desí ma, keď myslím na to, že pochopenie pre moju sestru a lásku k nej som získala iba vďaka tomu, že žijem tak dlho. Napriek mojím bohatým životným skúsenostiam a intenzívnemu profesionálnemu životu v pozícii detskej psychologičky som doteraz voči prvorodeným deťom zostávala slepá a hluchá. Pokiaľ som sa cítila osobne zasiahnutá (keďže odmalička som bola pripravená na protiútok voči hroziacej prevahe prvorodeného), nebola som schopná zaujať objektívne stanovisko. Srdce som nemala slobodné.

Možno aj u iných autorov táto skorá zaslepenosť zapríčinila, že dodnes nikto nenapísal knihu o prvorodených deťoch a tak málo sa vie o ich vzťahu k ďalším súrodencom. Karl König si kladie podobnú otázku vo svojej knihe o súrodencoch *Bratia a sestry. Poradie narodenia ako osud*. Prekvapuje ho, že „nikto sa ešte nepokúsil preskúmať sociálne správanie v rámci súrodeneckého poradia...“ Myslí si, že odpoveď na otázku vplyvu poradia, v ktorom sa deti v rodine narodili, sa doteraz nehládala na správnom mieste. Viac sa sledovali rozdiely v inteligencii a charakteroch. Podstatné odlišnosti však vyplývajú z rozdielneho sociálneho postavenia. „Áno, prvorodený syn má úplne iné sociálne správanie ako druhé dieťa,“ konštatuje König. Ide o jednoduchý fakt, väčšina výskumníkov ho však prehliadala. Ako by pre klapky na očiach nevideli to, čo je najbližšie. Klapky, ktoré bránia, aby srdce vôbec videlo. Čo hovorí líška v Saint-Exupéryho knihe *Malý princ*? „Dobre vidíme iba srdcom.“

Ide snáď o osobitý sociálno-emočný pohľad, ktorý nabáda skôr druhorodeného než prvorodeného napísať knihu o súrodeneckých vzťahoch a vidieť súrodeneckú situáciu teda skôr optikou druhorodených? Najpravdepodobnejšie je, že aj u Alfreda Adlera, druhorodeného syna, to bolo podobné ako u mňa. Bol v zajatí svojho odporu proti prvorodenému bratovi (a neskôr proti Sigmundovi Freudovi, tiež prvorodenému synovi). Videl veľa výhod, ktoré si užívajú mladší súrodenci, a prvorodených posudzoval ako nezrelých a bažiacich po moci, ako by mali na čele Kainovo znamenie. Od neho pochádza aj zraňujúca metafora o „zosadení prvorodených z trónu“.

Až keď som zložila klapky z očí a získala porozumenie pre situáciu prvorodených, dokázala som pochopiť sťažnosti tých otcov a matiek, ktorí sa nevedeli vcítiť do situácie svojho prvorodeného dieťaťa. Sami sa vo svojej pôvodnej rodine narodili až neskôr a nápadné správanie svojich prvorodených detí vyvolávalo u nich príliš často spomienky na staré krivdy, ktoré utrpeli od vlastných starších súrodencov. Keďže ako deti trpeli podobne, vedia sa dobre vcítiť do krívd, ktoré zažívajú ich mladšie deti a sú na ich strane. Už keď mi telefonujú, spoznám na hlase, o čo ide: „Môj najstarší syn nechce požičať hračky mladšiemu bračkov. Ako mu mám pomôcť?“ – „A komu vlastne?“ pýtam sa zdanlivo naivne. „Na ktorom mieste sa nachádzate v poradí vašich súrodencov?“ pýtam sa ďalej, hoci odpoveď väčšinou poznám už vopred. Najčastejšie sa sťažuje mladšia sestra na svojho veľkého brata. „Je vôbec možné, aby sa prvorodené dieťa celkom odlišovalo od tých ďalších, hoci majú tých istých rodičov?“ pýtajú sa niektorí rodičia, akoby nechápali, že každé z detí sa rodí do odlišnej situácie.

Toto snáď vysvetľuje aj chýbajúci dopyt po publikáciách o prvorodených deťoch. O všetkých možných psychologických témach sa dajú zohnať knihy: o zlých dievčatách, ktoré

sa dostanú všade; o ženách, ktoré milujú príliš; o mužoch, ktorí sa nechávajú milovať; o tých, čo mlčia; a podobne. A všetky tieto knihy majú pozorných čitateľov, hoci sú často príliš vzdialené od skutočných problémov, ktoré trápia ľudí v reálnom živote. Osud prvorodených detí však oslovuje takmer každého človeka. Určitou výnimkou sú iba jedináčikovia. Ale aj tých sa týka táto téma. Možno sa jeden z ich rodičov narodil vo svojej pôvodnej rodine ako prvý alebo vyrastal pod vplyvom prvorodeného súrodenca, a to formovalo jeho charakter. Takže vlastne neexistuje nikto, koho by sa táto téma netýkala. Buď sa človek sám narodil ako prvý v rodine alebo dlhé roky vyrastal v konfrontácii s prvorodeným súrodencom. Prečo je teda iba malý záujem o túto tému?

Musím sa priznať, že ani sama neviem. Môžem iba špekulovať. Vhupne snád' prvorodené dieťa tak samozrejme do svojho postavenia, že to už považuje za úplne normálne? Vyplývalo by z toho, že nikto by nepísal ani nečítal knihu o koži, v ktorej sám väzí. Snád' by ho mohlo čisto teoreticky zaujímať, z čoho táto koža pozostáva a ako ju má ošetrovať. Ale nenapadlo by mu premýšľať o tom, či je táto koža preňho výhodná alebo nevýhodná a aké by to bolo, keby kožu vôbec nemal. Žije jednoducho vo svojej koži, ona je jeho osudom a nemôže sa jej zbaviť. Nič sa nedá zmeniť ani na skutočnosti, že sa narodil ako prvý v rodine. Tento stav je definitívny. Neriskoval by pri tom rozdrobenie vlastnej identity, keby o tejto koži zapochyboval? Identity, ktorá je preňho taká vzácna?

V podstate nepoznám žiadneho prvorodeného, ktorý by sústavne ľutoval, že mu osud nadelil takéto prvenstvo, a chcel by si vymeniť miesto s mladším súrodencom. Určite ste si všimli, že kladiem dôraz na slovo *sústavne*. Občas máva človek tieto bolestné pocity, ako sa o tom zmienim neskôr. Poznám však veľa neskôr narodených, ktorí sa cítia znevýhodnení a závisť voči prvorodeným súrodencom sa s nimi ťahá po celý

život. Prvorodené deti prijímajú svoj osud ako samozrejmosť. So všetkými výhodami aj nevýhodami, so čťou aj obetou. Prečo by sa teda mali zaoberať knihami, ktoré kriticky analyzujú ich postavenie? Prečo by mali hýbať touto nezmeniteľnou pozíciou? V knihe *Súrodenecká väzba* S. P. Bank a M. Kahn zdôrazňujú, že vysvetlenie prevažne iracionálnych prvkov v súrodeneckých vzťahoch je nanajvýš náročné.

Zaujímavé je, že náš svet rozprávok sa pomerne často zaoberá osudmi súrodencov. Spomeňme si na Snehulienku a Popolušku, prvorodené dcéry z prvého manželstva ich otcov, ktoré sa obetovali za svoje mŕtve mamy a potom ich nevlastné sestry týrali. Keď ide o dvoch bratov, múdrejší je obvykle ten starší, ktorý si vie poradiť v každej situácii. Mladší sa často prejavuje ako hlúpy a nešikovný, na konci však práve on môže byť víťazom. Podivuhodná je skutočnosť, že prvorodený svoj charakter nemení, ale rozprávkovou premenou prechádza mladší zo súrodencov, aby zázračne získal v živote šťastie. Aj v Biblii sa hovorí o dvoch sestrách: staršia Marta je usilovná, zodpovedná, starostlivá a plní si všetky povinnosti. Zatiaľ čo sa ona v službe trápi, jej mladšia sestra Mária si sadne Ježišovi k nohám a počúva ho. Marta sa stále snaží mladšiu sestru vychovávať. Nakoniec sa pošťažuje aj Ježišovi: „Pane, nevadí ti, že moja sestra ma necháva samu pracovať? Povedz jej, nech mi pomôže!“ Ježiš však neposudzuje správanie mladšej ako lenivosť, ale ako „dobre zvolenú účasť, ktorú jej netreba brať“.

Podobne sa zhrozil prvorodený brat, keď si jeho mladší brat necenil dedičstvo, ľahkomyselne ho prehajdákal a niekam zmizol. A keď sa s ľútosťou vrátil, otec ho s láskou zovrel do náručia. Keď si otvoríme Bibliu, nápadné je, že problém prvorodených sa vlastne tiahne celou históriou ľudstva: Kain, prvé dieťa Adama a Evy, a druhorodený Ábel. Je to prototyp prastarej drámy. Jedno dieťa je milované menej ako druhé,

hoci sa snaží získať uznanie rodičov. Trápi sa bolesťami neprávosti a žiarlivosti, ale zdá sa, že jeho rodičia to nevnímajú. Hoci každý z nich svojím spôsobom prináša obeť – Kain ako roľník prináša plody z poľa, Ábel, pastier, obetuje tuk z prvorodených oviec svojho stáda. „...pohliadol Hospodin na Ábela a jeho obetný dar, ale na Kaina a jeho obeť sa nepozeral. Kain sa preto rozhneval.“ Keď ho Boh potom ešte pokarhá, Kain odvedie uprednostneného rivala na pole a tam ho zabije. Boh ho zato preklína a zavrhne. Nemusí však zaplatiť vlastnou smrťou, ako by to vyžadoval starozákonný poriadok – a tiež normálny cit pre spravodlivosť. Boh sa rozhodne celkom inak: Kaina nesmie nikto usmrtiť. Aby ho každý spoznal, a nikto ho nemohol zabiť, má Kain odteraz na čele znamenie. Musí stále nepokojne blúdiť po svete, čo je vlastne doživotný trest. V ďalšej kapitole sa však píše, že Kain sa dožil početného potomstva, takže od neho nepochádzajú iba vrahovia, ale aj pracovití kováči a jemní hráči na gitaru a flautu. Takto opisuje Starý zákon požehnanú životnú púť Kainových pravnikov. Kain sa stal jedným z našich praotcov, nie Ábel. Ten zomrel bezdetný. Sme potomkovia Kaina a jeho neskôr narodených súrodencov. Obzvlášť v osude Kaina sa odráža pozemská púť človeka, ktorá mu po vyhnaní z Raja zároveň vytýčila cestu k vykúpeniu. Od čias Kaina sa tak v každej rodine narodí prvorodené dieťa.

Aký zvláštny osud majú teda prvorodení? Ako každá pozícia v súrodeneckom rade má aj postavenie prvorodeného svoje špecifické výhody a nevýhody. Kain predstavuje pozoruhodný príklad. V ňom je stelesnená milosť: každá kríza je zároveň šancou.

Výhody a nevýhody sa vyskytujú u všetkých prvorodených, nie však v rovnakej miere. Nechcela by som hodnotiť a merať ich plusy a mínusy. Oveľa viac chcem skúmať predznačené dráhy a typické tendencie, aby som zjemnila pohľad rodičov

PRVORODENÉ DIEŤA

na ich prvorodené dieťa a toto dieťa ušetrila od zbytočného trápenia. Nechcem tieto deti uchrániť pred krízami, ktoré by sa mohli zmeniť na šance. Pod zbytočným trápením chápem poruchy, ktoré spôsobujú, že človek žije akoby s klapkami na očiach, čo zároveň bráni dozrievaniu jeho vlastnej identity.

Mať súrodencov je výhodou

Súrodenci majú jednu veľkú výhodu, že si počas celého detstva spoločne trénujú rôzne spôsoby sociálneho správania sa. (Jedináčikovia si to môžu vyskúšať iba na deťoch z iných rodín.) Podľa toho, v akom poradí sa narodili, sa učia prispôbovať, presadzovať sa voči inému, strpieť ho, deliť sa s ním či znášať bitku. Niekedy sa proti nemu musia aj brániť, bojovať proti nemu alebo aj spolu s ním proti spoločným nepriateľom, skrývať sa zaňho alebo ho zastupovať či obraňovať, byť s ním solidárni. Učia sa prijímať svoje miesto v súrodeneckom poradí so všetkým, čo k tomu patrí, a vyvíjajú vlastné stratégie na sebarealizáciu. Keď rodičia nie sú nablízku, musí pritom dieťa vynaložiť hlavne vlastné úsilie. Každé dieťa sa teda samo rozhodne čo robiť, keď ho brat hnevá. Musí zvládnuť noci, keď sa súrodenec v susednej postelke zmieta v divokých snoch.

Prvorodeného nikto dostatočne nepodporuje, keď si jeho mladší súrodenec užíva oveľa väčšiu pozornosť a on sám sa pritom cíti zanedbávaný. Musí si nájsť vlastnú cestu, aby sa tiež dokázal presadiť. Aj keď, napríklad, sestra nemá rada svojho brata, zahrá si s ním „Človeče, nehnevaj sa“ a ak v ten deň prší, vydrží trebárs aj celé hodiny. Keď rodičia ešte stále nie sú doma a sestrička plače, starší brat sa vcíti do roly rodičov, rozptyľuje ju a utešuje a zo zásuvky pre ňu vydoluje gumené medvedíky.

Takýto sociálny tréning sa nedá ničím nahradiť. Letný tábor je pre jedináčika iba slabou náhradou. Naučí sa tu síce

deliť o spoločný stan, o deku v chladných nociach či o sladkosti, ale o to najcennejšie, o rodičov, sa deliť nemusí. Vzájomné spolužitie, ktoré si súrodenci nacvičujú celé roky, sa s tým nedá porovnávať, veď po návrate z tábora si jedináčik oddýchne a zasa má všetko iba pre seba.

Súrodenci môžu z nadobudnutých skúseností profitovať po celý život. To, čo si osvojili, uplatňujú pri voľbe partnera, v manželstve, pri výchove vlastných detí a tiež na pracovisku. Čo sa raz naučíš, tak rýchlo už nezabudneš. Alebo: „Ohýbaj ma, mamko, dokiaľ som ja Janko“. Pravda, to sa týka nielen pozitívnych, ale aj negatívnych skúseností.

Výrazný vplyv na súrodencov má samotné postavenie v súrodeneckom rade. Podrobne sa tým zaoberá Frank Sulloway vo svojej publikácii *Rebel v rodine*. Mimoriadnu pozornosť pritom venuje neskôr narodeným súrodencom. Keďže tieto deti (na rozdiel od prvorođených detí) sú objektom skúmania, dozvedáme sa o nich všeličo zaujímavé. Sulloway konštatuje, že „poradie v súrodeneckom rade ovplyvňuje vlastnosti osobnosti päť- až desaťkrát viac ako akademická výkonnosť či inteligenčný kvocient“. Konkrétne sa to prejavuje tak, že prvorođení sú častejšie usilovnejší ako neskôr narodení súrodenci – nie však vďaka vyššiemu inteligenčnému kvocientu. A tiež, že niektorí neskôr narodení to nedotiahnu v živote ďalej – nie preto, že by boli hlúpejší, ale preto, že sa nesnažia.

Autor ďalej hovorí, že vplyv poradia súrodencov na špecifickú charakteristiku pohlavia je približne o dve tretiny vyšší ako vplyv samotného pohlavia dieťaťa. Vidno to napríklad aj v tom, že vo všetkých dvojiciach súrodencov sú prvorođení väčšinou „mužnejší“ v zmysle dominancie, agresivity a ctižiadosti. Neplatí to iba pre brata z dvojice bratov, ale aj v prípade sestry, ktorá má mladšieho brata. Mladší bratia prvorođených sestier sa často prejavujú ako „citlivky“.

Mnohých čitateľov možno zarazí, že Sulloway hovorí o ty-

picky mužskom správaní. Môže si to dovoliť, aj keď s ním mnohí, čo chcú pohlavia stavať na roveň, nebudú súhlasiť. Vedecky podložené pramene totiž ukazujú, že aj primáti sa v súrodeneckých skupinách správajú podobne. Prvorodení „alfa samci“ v skupinách primátov sa usilujú o získanie statusu a moci a tomu zodpovedá ich dominancia, agresivita, ctižiadosť a žiarlivosť. Pod vplyvom týchto faktorov mladší súrodenci primátov inklinujú k rebelantstvu, ale tiež k prispôbivosti a podriadenosti.

Tu už zreteľne vidno, že osobnosť sa formuje v rámci rodiny, ale aj vo vzťahoch k iným ľuďom, a závisí tiež od mnohých ďalších okolností. Náchylnosť k určitému typu osobnosti si už každý prináša so sebou. Či dieťa v situácii ohrozenia reaguje útokom alebo útekem, závisí aj od jeho temperamentu a odvahy. Extrovertné deti, ktoré svoju energiu prejavujú aj navonok a sú otvorené mnohým kontaktom, inklinujú skôr k ovládaniu iných a k agresivite. Naproti tomu, introvertné deti skrývajú svoju energiu vo vnútri, nepotrebujú veľké publikum, postačuje im zopár väzieb – zato však pevných. Keď tieto zlyhajú, keď sa, napríklad, matke narodí druhé dieťa, introvertné dieťa má sklon utiahnuť sa viac do úzadia či dokonca upadá do depresie. Aj rozdiely vo veku, nadaní či postihnutí, obzvlášť uprednostňovanie mimoriadneho dieťaťa matkou alebo otcom, spleť rodinnej štruktúry, a všeličo iné, vytvárajú sieť, ktorá formuje osobnosti súrodencov a ich vzájomné vzťahy.

Vítané sú aj všetky krízy, ktoré človek prekoná. Ak sa človek nikdy neocitol v tme, nevie oceniť ani svetlo. Tak ako po každej noci prichádza nový deň a až potom si človek vydýchne, tak aj všetky krízy, ktoré človek zažije v rámci rodinných vzťahov, majú svoj význam. Človek dozrieva každým utrpením.

Moja sestra a ja

Aby som objasnila situáciu prvorodených zo všetkých uhlov pohľadu, posvietime si najprv na moju rodinu. Z dvoch sestier som v poradí tá druhá. Moja sestra Maruška bola vždy geniálna, krásna, šikovná, bola jednoducho hviezda. Tieto prívlastky nie sú podfarbené sarkazmom, skutočne z nej vyžarovala vysoká inteligencia. Sotva dovŕšila štyri roky, vedela už čítať a ako päťročná vymýšľala prvé básničky. Bola nielen pekná, ale skutočne krásna s tvárou madony. Keď tri roky po prvom pôrode prišla moja mama do rodičovského domu na zabíjačku, jej otec, roľník preslávnený pre svoj šiesty zmysel hneď poznamenal, že na sviatok svätého Václava porodí druhé dieťa. Nepokrstia ho však menom tohto svätca, pretože to bude dievčatko. Moja mama o svojom stave ešte ani netušila, ale táto veta ju urobila veľmi šťastnou. S pohľadom prorokovaného dieťaťa však nebola spokojná, takže otcovu predpoveď nebrala vážne. No po necelých deviatich mesiacoch sa jej nenarodil túžobne očakávaný syn, ale práve to predpovedané dievčatko. Tučné, upotené dieťa s podobným výrazom tváre, aký mala ona sama, ale ktorý si na sebe nijak zvlášť necenila.

Prvorodená z pohľadu mladšej sestry

Kto ma pozná, ani by to neveril. Bola som plaché, bojzlivé dieťa, málo som rozprávala, prepchávala som sa. Až do školského veku som bola závislá od cumlíka a moje rysy na-